

บทความวิจัย

การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุ
 ในชุมชนของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์

นภัทร บุญเทียม, ปร.ด.,

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์, อุบลราชธานี

e-mail : mbkondee549@gmail.com โทร 094-3565-465

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการณ์และความต้องการด้านการจัดการเรียนการสอน 2) พัฒนารูปแบบจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชนของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาล ศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ และ 3) ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง แบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 4 ระยะคือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล ในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา ระยะที่ 3 พัฒนาศึกษาพยาบาลในด้านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน และประเมินผลการพัฒนา และระยะที่ 4 ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบ กลุ่มเป้าหมายเป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 จำนวน 87 คน ที่ฝึกภาคปฏิบัติในชุมชน รายวิชาปฏิบัติการครอบครัวและชุมชน 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 253 เครื่องมือวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบสอบถาม 3) แบบประเมินทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง และ 4) แบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษามี 5 องค์ประกอบคือ 1) มีการทำสมุดจดบันทึกส่วนตัว 2) มีการสร้างห้องสมุดหรือคลังข้อมูลความรู้ของตนเอง 3) มีการหาแหล่งความรู้ในชุมชน 4) มีการหาเพื่อนร่วมเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กัน และ 5) มีการเรียนรู้จากการฝึกและปฏิบัติ ผลการพัฒนา รูปแบบ พบว่า ก่อนการจัดการเรียนการสอน นักศึกษามีคะแนนประเมินทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ =4.28, SD=0.92) และคะแนนทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองเฉลี่ยรวมหลังจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ =4.57, SD=1.11) ผลการประเมินประสิทธิผลของการพัฒนารูปแบบโดยการประเมินคะแนนระดับทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล พบว่า ก่อนการจัดการเรียนการสอนและการฝึกปฏิบัติ นักศึกษาส่วนใหญ่ ร้อยละ 67.82 มีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ =4.26, S.D.=1.03) และหลังการจัดการเรียนการสอนและการฝึกปฏิบัติ นักศึกษาส่วนใหญ่ ร้อยละ 65.52 มีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ =4.52, S.D.=0.74)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอน, ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา

Received: October 18, 2020, Revised May 2, 2021, Accepted May 12, 2021

The Development of Learning Management Model through Self- Directed Learning Skills in Gerontological Nursing of Nursing Students of Boromarajonani College of Nursing Sanpasithiprasong

Napat Boontiam, Ph.D,

Boromarajonani College of Nursing Sanpasithiprasong,

Ubonratchathani Province, e-mail : mbkondee549@gmail.com, Tel 094-3565-465

Abstract

This research was the research & development study. The purpose of this research were 1) to assess the situations and needs of the learning management, 2) to develop the learning management model through self-directed learning skills in gerontological nursing of nursing students of Boromarajonani College of Nursing Sanpasithiprasong, 3) to evaluate the effectiveness of the learning management model through self-directed learning skills. The research design of this study was included 4 phases : Phase 1: situations and needs assessment of self-directed learning skills of nurse students. Phase 2: the development of the learning management model through self-directed learning skills. Phase 3: the development and evaluation of the learning management model through self-directed learning skills in gerontological nursing of nursing students. Phase 4: the evaluation of the effectiveness of the model. The samples were fourth-years nurse students 87 samples who practiced in the community for community nursing practicum 1 subject at the first semester of 2020 academic year. The research tools were: 1) the interview form, 2) the questionnaire, 3) the self-directed learning skills assessment form and 4) the group discussion form. Descriptive statistics were used for analyzing quantitative data, and content analysis was used to analyzed qualitative data.

The research findings, There are five components of nurse students self-directed learning skills were as follows : 1) Made a personal diary, 2) built their own library or knowledge base, 3) finding knowledge sources in the community, 4) have friend or buddy who will share knowledge and 5) learned through training and practice. The results of the development of the model were found that, before the learning management and before practice, the students had the average of self-directed learning skill evaluation score of good level ($\bar{X}$ =4.28, SD=0.92) and after the learning management and after practice, the students had the average of self-directed learning skill evaluation score of very good level ($\bar{X}$ =4.57, SD=1.11). The results of evaluating the effectiveness of model development by assessing the self-directed learning skill level score of nursing students were found that before the learning management and before practice, most of the students, 67.82%, had good self-directed learning skills ($\bar{X}$ = 4.26, S.D.=1.03). And after the learning management and before practice, most of the students, 65.52 percent, had very good self-directed learning skills ($\bar{X}$ = 4.52, S.D.=0.74).

Keywords: *Learning Management, Self-Directed Learning Skills*

คำขอขอบคุณ : งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนเงินทุนวิจัยจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิประสงค์

บทนำ

จากสถานการณ์สังคมสูงวัย (Aged Society) ที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน ทำให้เกิดความเปราะบางด้านสุขภาพตามกลุ่มอายุ สัดส่วนของจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลให้เกิดการพึ่งพิงทางเศรษฐกิจระหว่างประชากรในวัยต่างๆ ด้วยเหตุนี้ สถานการณ์สังคมสูงวัยจึงเป็นความท้าทายสำหรับบุคลากรด้านการพยาบาลซึ่งเป็นผู้ที่ให้การดูแลผู้สูงอายุบนพื้นฐานทัศนคติของสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ ตลอดจนพื้นฐานภาวะสุขภาพ และสิทธิการรักษาพยาบาลของผู้สูงอายุแต่ละคน (จินตนา อาจสันทัยะ และ รัชณีย์ ป้อมทอง, 2561 อ้างถึงใน ประไพพิศ สิงหเสน และคณะ, 2562)

การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตในปัจจุบัน ประกอบด้วยการศึกษาภาคทฤษฎีและปฏิบัติซึ่งจะช่วยให้บัณฑิตมีความรู้และมีทักษะความชำนาญในการปฏิบัติ การเรียนการสอนภาคปฏิบัติจึงมีความสำคัญมาก ถือเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาพยาบาล เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถทั้งทางด้านวิชาการและทักษะการปฏิบัติการพยาบาล (กนกพร นทีสมบัติ และคณะ, 2558) การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ภาคปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น การจัดการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 1 ในนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 3 มีลักษณะวิชาคือเน้นให้ผู้เรียนศึกษา การประเมินภาวะสุขภาพบุคคล การเลือกรายเยี่ยม การจัดลำดับการเยี่ยม และการใช้กระเปาะเยี่ยมบ้าน การให้บริการสุขภาพในสถานบริการ และการสร้างเสริมสุขภาพในประชาชนทุกช่วงวัยโดยยึดหลักการพยาบาลแบบองค์รวม (Holistic care) และการพยาบาลด้วยความเอื้ออาทร (Caring) นักศึกษาจะมีสมรรถนะคือสามารถประเมินภาวะสุขภาพของบุคคลทุกช่วงวัย สามารถเยี่ยมบ้านโดยเลือกรายเยี่ยม การจัดลำดับการเยี่ยม และการใช้กระเปาะเยี่ยมบ้าน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างเสริมสุขภาพในประชาชนทุกช่วงวัยได้ถูกต้อง (นภัทร บุญเทียม และคณะ, 2562)

การประเมินภาวะสุขภาพของบุคคลวัยสูงอายุในชุมชน การให้การพยาบาลแบบองค์รวม และการพยาบาลด้วยความเอื้ออาทร ตลอดจนการให้ความรู้เพื่อสร้างเสริมสุขภาพแก่ประชาชนวัยสูงอายุในชุมชนของนักศึกษาพยาบาล จะต้องประกอบด้วยความรู้พื้นฐานเดิมในวิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน โดยเฉพาะความรู้เรื่องการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชนแบบองค์รวม โดยนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ต้องแสดงความคิดอย่างเป็นระบบ สามารถติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจเรื่องสุขภาพกับผู้สูงอายุในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน และปฏิบัติการพยาบาลผู้สูงอายุแบบองค์รวมด้วยความเอื้ออาทรและยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมได้ (นภัทร บุญเทียม และคณะ, 2562) ดังนั้น หากนักศึกษามีสมรรถนะในด้านการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน ก็จะสามารถช่วยให้นักศึกษาบรรลุการฝึกปฏิบัติในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 1 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 ที่ผ่านมา มีนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 4 รุ่น 48 B. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรรพสิทธิประสงค์ ได้ออกฝึกปฏิบัติวิชาปฏิบัติการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 1 ทราบว่ามีข้อจำกัดบางประการในการฝึกปฏิบัติของนักศึกษา ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษานำร่อง (Pilot Study) โดยการไปสัมภาษณ์อาจารย์ผู้นิเทศและนักศึกษาที่ผ่านการฝึกปฏิบัติ ทำให้ทราบว่า ข้อจำกัดบางประการของผู้เรียนคือ นักศึกษาร้อยละ 60 มีข้อจำกัดในเรื่องความรู้และทักษะในการให้การพยาบาลผู้สูงอายุแบบองค์รวม และนักศึกษาร้อยละ 20 ขาดความมั่นใจในการให้การพยาบาลผู้สูงอายุเนื่องจากมีความกังวลว่าผู้สูงอายุเป็นผู้เปราะบาง และนักศึกษาร้อยละ 20 มีความพร้อมในเตรียมตัวก่อนการฝึกปฏิบัติและพร้อมในการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

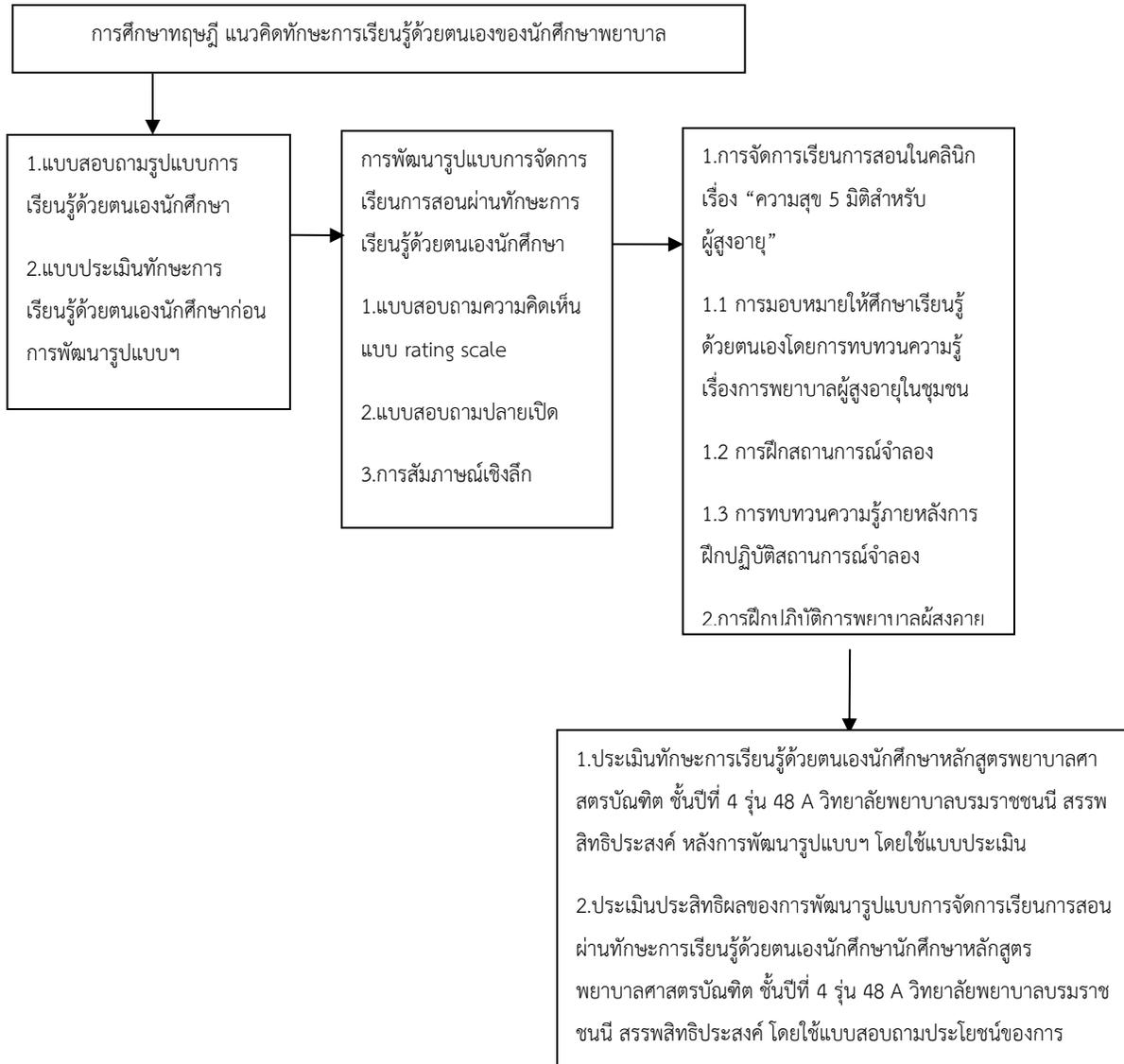
การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ความต้องการ และความถนัดมีเป้าหมาย รู้จักแสวงหาแหล่งทรัพยากรของการเรียนรู้ เลือกวิธีการเรียนรู้ จนถึงประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเอง โดยจะดำเนินการด้วยตนเองหรือร่วมมือช่วยเหลือกับผู้อื่นหรือไม่ก็ได้ สิ่งที่เป็นตัวกำหนดศักยภาพของการเรียนแบบ Self-Directed Learning คือ ความสามารถและความตั้งใจของ บุคคล นั่นคือ ผู้เรียนมีทางเลือกเกี่ยวกับทิศทางที่ต้องการไปแต่สิ่งที่จะต้องมีความรู้คู่กันไปด้วยคือความรับผิดชอบและการยอมรับต่อสิ่งที่จะตามมาจากความคิดและการกระทำของตนเอง (สายสุตา ชันธเวช อ้างถึงใน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2561) ผู้เรียนแบบ Self-Directed จะประสบความสำเร็จได้มักจะมีลักษณะที่มี Self-concept ทางบวก พร้อมที่จะเรียนแบบ self-direction มีประสบการณ์ และมี styles การเรียนเป็นของตนเอง โดยการเรียนแบบนี้จะเน้นที่ลักษณะของผู้เรียน(ปัจเจกภายใน)ที่จะช่วยสร้างให้ผู้เรียนยอมรับความรับผิดชอบต่อความคิดและกระทำของตนและจะให้ความสำคัญกับปัจจัยภายนอกที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ได้ ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกนี้ จะสามารถเห็นได้จากความต่อเนื่องในการเรียนรู้และสถานการณ์การเรียนที่เหมาะสม

การจัดการเรียนการสอนวิชาปฏิบัติการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 1 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 สำหรับนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 4 รุ่น 48 A วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ได้วางแผนส่งนักศึกษาพยาบาลฝึกปฏิบัติวิชาปฏิบัติการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 1 ในชุมชนอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นชุมชนที่มีผู้สูงอายุที่มีภาวะทางสุขภาพที่หลากหลาย และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต้องมีการจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาได้เรียนรู้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เรียนรู้และดำเนินกิจกรรมต่างๆด้วยตนเอง ฝึกการสะท้อนคิดเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการเรียนรู้ ใช้วิธีการและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถดูแลผู้สูงอายุในชุมชนได้เป็นรายกรณี ซึ่งจะส่งผลให้นักศึกษาพยาบาลสามารถให้การพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชนของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชนในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 1 ที่จะช่วยพัฒนานักศึกษาให้สามารถริเริ่มการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีเป้าหมาย รู้จักแสวงหาแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ และสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถบรรลุการฝึกประสบการณ์วิชาชีพปฏิบัติการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 1 ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์และความต้องการด้านการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชนของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์
2. เพื่อพัฒนารูปแบบจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชนของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาล ศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์
3. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชนของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีวิจัย

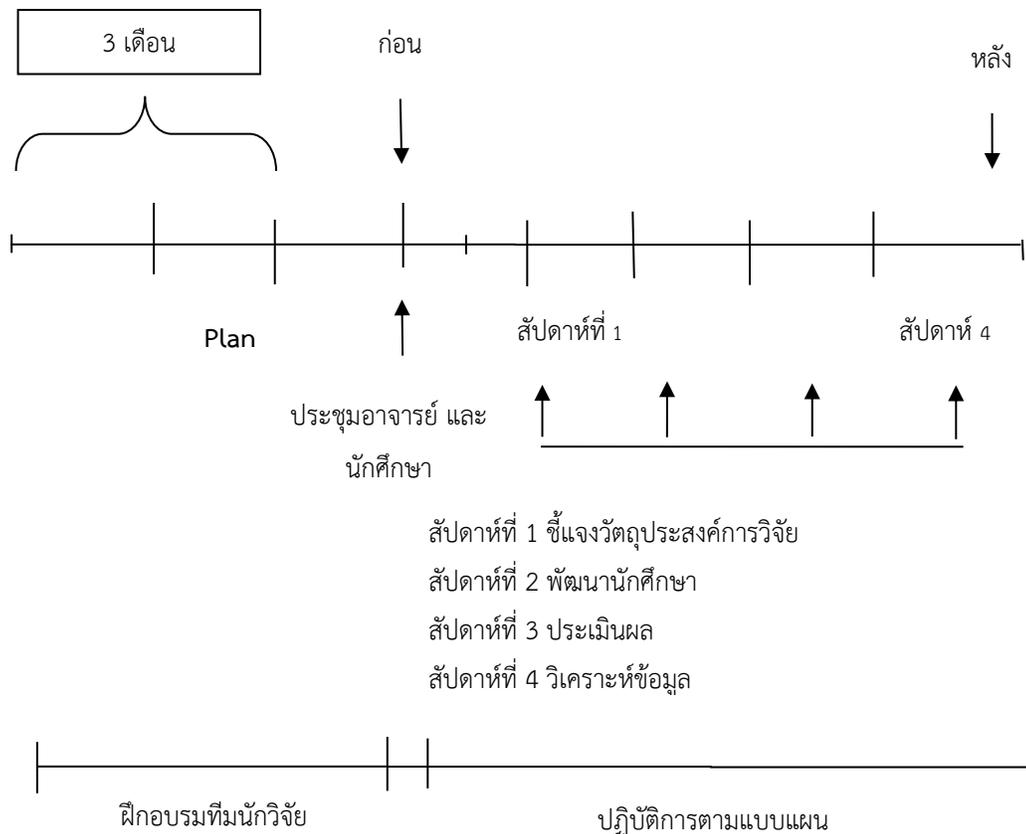
การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชนของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative data) โดยการศึกษาเอกสาร (Documentary) การใช้แบบสอบถาม (Question naire) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีระยะการศึกษาวิจัยดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล ในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน โดยศึกษาสภาพปัจจุบันและองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล ในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน (Research: R1; Analysis)

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาลในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน (Development: D1; Design and Development)

ระยะที่ 3 พัฒนาศึกษาพยาบาลในด้านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน และประเมินผลการพัฒนา (Research: R2; Implementation) โดยในระยะนี้มีการดำเนินการวิจัยในรูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental) แบบกลุ่มเดียววัดและประเมิน 2 ครั้ง (One group pretest-posttest design) ให้ความรู้ นักศึกษา เรื่องการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชนโดยใช้คู่มือพัฒนาความสุข 5 มิติในผู้สูงอายุ ของกรมสุขภาพจิต (กรมสุขภาพจิต, 2555) หลังให้ความรู้ มอบหมายให้นักศึกษาฝึกการใช้ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ในกรณีศึกษาตามที่ได้รับมอบหมายในชุมชน และทำการประเมินระดับทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา ก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนและการฝึกปฏิบัติงานในชุมชน

แบบแผนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน

แผนภูมิที่ 1 แสดงการปฏิบัติการตามแผนจัดการเรียนรู้

ระยะที่ 4 ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบจากคะแนนการวิเคราะห์ระดับทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนและการฝึกปฏิบัติ และการสนทนากลุ่ม (Development: D2; Evaluation)

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ประชากรในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 4 รุ่น 48 ห้อง A วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ที่ฝึกปฏิบัติในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้นักศึกษาทั้งชั้นปีที่ 4 รุ่น 48 A จำนวน 87 คน เป็นประชากรที่ศึกษา

เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1. เลือกกลุ่มตัวอย่าง แบบสุ่มอย่างเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งคัดเลือกนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 4 รุ่น 48 A ทั้งหมด 87 คน ซึ่งมีคุณลักษณะของประชากรเหมือนกัน และฝึกปฏิบัติในรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 1 ทุกคน ไม่มีการเลือกตัวแทนประชากร
2. มีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเหมือนกัน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ผ่านมา มีค่าเฉลี่ยของตัวแปรภายนอกที่เท่ากัน

การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ.2563 เลขที่ 27/2563 โดยให้การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่างตลอดกระบวนการวิจัย กลุ่มตัวอย่างได้อ่านเอกสารก่อนการเข้าร่วมวิจัย การชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย ระยะเวลาและขั้นตอนของการวิจัย การตอบรับหรือปฏิเสธไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อผลการเรียนการสอนของกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลที่ได้จะเป็นความลับ นำเสนอโดยภาพรวมเท่านั้น ผู้วิจัยได้ให้กลุ่มตัวอย่างลงลายมือชื่อไว้ในเอกสารยินยอมเข้าร่วมการวิจัยก่อนเริ่มการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามและแบบประเมิน เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการกำหนดคำถามที่เฉพาะเจาะจงและชัดเจนตาม การศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสอบถามและประเมินได้อย่าง ครบถ้วนทุกประเด็น มี หลักการและเหตุผลคือให้ผู้ถูกสอบถามได้รับคำถามชุดเดียวกัน สามารถเปรียบเทียบคำตอบของแต่ละคนได้ สะดวกขึ้น ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อแบบสอบถามให้สอดคล้องกับขอบเขตของรูปแบบทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 4 รุ่นที่ 48 A วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ แบบสอบถามและแบบ ประเมินประกอบด้วย

1.1 แบบสอบถามรูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน ของนักศึกษาหลักสูตร พยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 4 รุ่นที่ 48 A วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์

1.2 แบบประเมินทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร บัณฑิต ชั้นปีที่ 4 รุ่นที่ 48 A วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ โดยจะนำผลการวิเคราะห์และคัดกรองเกณฑ์ทักษะ การเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชนที่สรุปได้ มาสร้างเป็นข้อความที่เข้าใจง่าย ชัดเจนและมีความหมายไม่ต่างจากแนวคิดสมรรถนะการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของนักศึกษาในสถาบันการศึกษา โดยมีเกณฑ์การแปลความหมาย ของค่าเฉลี่ยระดับทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองอยู่ในระดับน้อยมาก

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองอยู่ในระดับดี

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง มีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองอยู่ในระดับดีมาก

2. แบบสัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่ม เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการกำหนดคำถามที่เฉพาะเจาะจงและชัดเจนตามการศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ได้อย่างครบถ้วนทุกประเด็น

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ สถิติร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Average) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการสังเคราะห์ความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตรวจสอบความแม่นยำของข้อมูลและความน่าเชื่อถือ (Reliability) ในลักษณะการทดสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ตามระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ (สุภางค์ จันทวานิช, 2552 : 103) เพื่อให้ข้อมูลที่มีความหมายแม่นยำและเชื่อถือได้มากที่สุดเพื่อหาข้อสรุปในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย และ อภิปรายผล

ผลการวิจัยการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชนของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ สามารถอธิบายผลการศึกษาเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน ของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 รุ่นที่ 48 A วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ ประกอบด้วย

1.1 มีการทำสมุดจดบันทึกส่วนตัว เพื่อใช้บันทึกข้อมูล บันทึกย่อหรืออธิบายความคิดเรื่องราวต่างๆ ที่ได้เรียนรู้หรือเกิดขึ้นในสมองของผู้เรียนเกี่ยวกับการพยาบาลผู้สูงอายุ สมุดบันทึกนี้จะช่วยเก็บสะสมความคิดที่ละน้อยเข้าไว้ด้วยกันเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเพิ่มเติมให้กว้างไกลออกไป

1.2 มีการสร้างห้องสมุดหรือคลังข้อมูลความรู้ของตนเองเกี่ยวกับการให้การพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน ได้แก่ การรวบรวมรายชื่อข้อมูลการพยาบาลผู้สูงอายุ แหล่งความรู้ต่างๆ ที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์ตรงกับความสนใจเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าต่อไปมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าว่าจะเรียนรู้อย่างไร

1.3 มีการหาแหล่งความรู้ในชุมชนเกี่ยวกับการให้การพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน จากผู้รู้ ผู้ชำนาญในอาชีพต่างๆ เช่น พยาบาลที่เลี้ยง การค้นคว้าในห้องสมุดวิทยาลัย การเข้าร่วมกิจกรรมสมาคมผู้สูงอายุ การหาแหล่งความรู้จากสถานที่ราชการอื่นๆ เช่น ห้องสมุดประชาชน ฯลฯ

1.4 มีการหาเพื่อนร่วมเรียน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กัน เช่น การจับคู่ Buddy ท่องศัพท์, จับคูฝึกปฏิบัติ, การจับกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกัน

1.5 มีการเรียนรู้จากการฝึกและปฏิบัติในกิจกรรมที่จะก่อให้เกิดความรู้และประสบการณ์ในการให้การพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน

สอดคล้องกับ สายสุตา ชันธเวช (อ้างถึงใน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2561) ที่กล่าวไว้ว่า รูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่เรียกได้ว่าเป็นวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น ประกอบด้วย

1. การทำสมุดบันทึกส่วนตัวเพื่อใช้บันทึกข้อมูลความคิดเรื่องราวต่างๆที่เราได้เรียนรู้หรือเกิดขึ้นในสมองของเราสมุดนี้จะช่วยเก็บสะสมความคิดที่ละน้อยเข้าไว้ด้วยกันเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเพิ่มเติมให้กว้างไกลออกไป
2. การกำหนดโครงการเรียนรู้รายบุคคลที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าว่าจะเรียนรู้อย่างไรโดยพิจารณาว่าความรู้ที่เราจะปสวิงหา นั้นช่วยให้เราถึงจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ทำให้เกิดความพึงพอใจ ความสนุกสนานที่จะเรียนหรือไม่ ประหยัดเงินและเวลามากน้อยเพียงใด
3. การทำสัญญาการเรียน เป็นข้อตกลงระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน โดยอยู่บนพื้นฐานความต้องการของผู้เรียนที่สอดคล้องกับเป้าหมายและหลักการของสถาบันการศึกษาโดยกำหนดกิจกรรมการเรียนที่เหมาะสม
4. การสร้างห้องสมุดของตนเองหมายถึงการรวบรวมรายชื่อ ข้อมูล แหล่งความรู้ต่างๆ ที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์ตรงกับ ความสนใจเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าต่อไป
5. การหาแหล่งความรู้ในชุมชนเช่นผู้รู้ผู้ชำนาญในอาชีพต่างๆ ห้องสมุด สมาคม สถานที่ราชการ ฯลฯ ซึ่งแหล่งความรู้เหล่านี้จะเป็นแหล่งสำคัญในการค้นคว้า
6. การหาเพื่อนร่วมเรียน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กัน
7. การเรียนรู้จากการฝึกและปฏิบัติ ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์

2. ผลการพัฒนา นักศึกษาตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาลในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน

พบว่า ก่อนการจัดการเรียนการสอนนักศึกษาที่มีคะแนนประเมินทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาลในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน เฉลี่ยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ =4.28, SD=0.92) และคะแนนทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองเฉลี่ยรวมหลังจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ =4.57, SD=1.11) โดยพบว่าทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองที่มีคะแนนสูงสุดก่อนการจัดการเรียนการสอนคือทักษะในการตระหนักและให้ความสำคัญในสิทธิส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ ($\bar{X}$ =4.59, SD=0.99) และหลังการจัดการเรียนการสอนพบว่าทักษะการยอมรับและเข้าใจในความแตกต่างของบุคคลของนักศึกษาพยาบาลมีคะแนนสูงสุด ($\bar{X}$ =4.76, SD=1.10) และทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดก่อนการจัดการเรียนการสอนคือ ทักษะการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพแก่ประชาชนผู้สูงอายุโดยเปิดโอกาสให้บุคคลมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X}$ =4.07, SD=1.62) ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดหลังการจัดการเรียนการสอนคือ ทักษะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาแบบไม่มีที่สิ้นสุดแบบ Life Long Learning ($\bar{X}$ =4.30, SD=0.80)

สอดคล้องกับ จันทรปภัทร์ เครือแก้ว และคณะ (2562) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการทบทวนความรู้ก่อนสอบขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ต่อการสอบผ่านในรายวิชาการผดุงครรภ์ของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีค่าคะแนนเฉลี่ยหลังทบทวนความรู้สูงกว่าค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนทบทวนความรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และกลุ่มตัวอย่างสอบผ่านเพื่อขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพฯ รายวิชาการผดุงครรภ์ หลังทบทวนความรู้ร้อยละ 100 และผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมการทบทวนความรู้เพื่อการสอบขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพฯ รายวิชาการผดุงครรภ์ สามารถให้แนวทางแก่อาจารย์พยาบาล และสถาบันการศึกษาทางการพยาบาลในการนำไปใช้สำหรับการจัดทบทวนความรู้ใน

รายวิชาการผดุงครรภ์ และรายวิชาที่ใช้ในการสอบเพื่อขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพฯ และสอดคล้องกับ
 วิวรรณ คล้ายคลึง และคณะ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วย
 ตนเองของนักศึกษาพยาบาล : กรณีศึกษารายวิชาการพยาบาลผดุงครรภ์ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการจัดการทักษะในห้องฝึก
 ปฏิบัติการในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.31, SD=0.45) ด้านอุปกรณ์ที่ใช้ห้องฝึกปฏิบัติการในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.17, SD=0.58) ด้าน
 การทบทวนความรู้ภายหลังการฝึกทักษะในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.04, SD=0.66)

3. การประเมินประสิทธิผลของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาลใน
 การพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน

การประเมินประสิทธิผลของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา
 พยาบาลในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน ประเมินจากคะแนนการวิเคราะห์ระดับทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล
 ก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนและการฝึกปฏิบัติ พบว่า

ก่อนการจัดการเรียนการสอนและการฝึกปฏิบัติ นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี
 สรรพสิทธิประสงค์ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 67.82 มีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชนอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ =
 4.26, S.D.=1.03) รองลงมาคือ มีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 26.43
 ($\bar{X}$ = 3.49, S.D.=0.64) และมีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชนอยู่ในระดับดีมาก ร้อยละ 5.75 ($\bar{X}$ =
 4.51, S.D.=1.28) ตามลำดับ

หลังการจัดการเรียนการสอนและการฝึกปฏิบัติ นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี
 สรรพสิทธิประสงค์ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 65.52 มีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชนอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}$ =
 4.52, S.D.=0.74) รองลงมาคือ มีมีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชนอยู่ในระดับดี ร้อยละ 34.48 ($\bar{X}$ =
 4.37, S.D.=1.13) ตามลำดับ

การประเมินผลการวิจัยโดยสนทนากลุ่มร่วมกับตัวแทนนักศึกษาพยาบาล โดยภาพรวมนักศึกษาคิดว่ารูปแบบการจัดการ
 เรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน มีผลต่อนักศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

1.รูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน มีผลต่อการเรียนรู้
 ด้วยตนเองของนักศึกษา

“มีผลมากค่ะอาจารย์ อย่างแรกเลยคือ การจัดการเรียนการสอนแบบนี้ทำให้พวกหนูต้องใฝ่รู้ใฝ่เรียนมากขึ้นค่ะ พุดง่าย ๆ
 คือพวกหนูต้องขยันมากขึ้น อย่างที่สองคือทำให้พวกเราตระหนักว่าเราคือผู้มีความรู้เพราะอาจารย์เทรนด์พวกหนูก่อนฝึกเป็นอย่างดี
 ดี มีความมั่นใจมากขึ้นค่ะ” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 1, 3, 7, 8 ให้ข้อมูลวันที่ 3 กันยายน 2563)

“มีผลต่อการเรียนรู้ครับ การทำสมุดจดบันทึกส่วนตัวแต่ก่อนพวกผมไม่ค่อยได้จดอะไรละเอียดมาก คือจดพอให้จำได้ไม่
 ลืม แต่หลังจากที่อาจารย์มอบหมายงานแล้ว พวกผมได้พากันจดบันทึกอย่างจริงจัง ตั้งใจ เมื่อกลับมาอ่านในบันทึกที่พวกเราจดไว้
 แล้วรู้สึกได้เลยว่าสิ่งที่พวกเราบันทึกมีแต่องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์สามารถนำความรู้เหล่านี้ใช้ในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน
 ได้” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 2, 4, 5, 6 ให้ข้อมูลวันที่ 3 กันยายน 2563)

“มีผลค่ะอาจารย์ พี่พยาบาล และอาจารย์พี่เลี้ยง เป็นแหล่งความรู้ที่ดีมากค่ะ เรียกได้ว่าเป็นแหล่งความรู้เคลื่อนที่ได้ ถ้า
 เรากล้าถามพี่ๆก็พร้อมที่จะให้ความรู้กับพวกเราค่ะ เรามีความรู้ที่เราเตรียมมาเป็นทุนเดิม พอมาคุยกับพี่ๆก็เป็นการต่อยอดความรู้
 ได้อีกค่ะ” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 3, 4 ให้ข้อมูลวันที่ 3 กันยายน 2563)

“สำหรับพวกผมนะครับ พวกผมมองว่าความรู้เรื่องความสุข 5 มิติสำหรับผู้สูงวัย เป็นการเปิดโลกทัศน์ให้เราเข้าใจความต้องการและการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้นครับ จริงๆแล้วความสุข 5 มิติของผู้สูงอายุไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่เป็นการนำข้อมูลความรู้การดูแลผู้สูงอายุมาจัดเรียงให้เป็นหมวดหมู่เพื่อให้เราเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ผมว่าความรู้นี้ส่งผลให้พวกเรามีความมั่นใจที่จะดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น รู้สึกว่าดูแลได้ถูกวิธี เรามาถูกทางแล้วอะไรประมาณนั้นครับ” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 5, 6 ให้ข้อมูลวันที่ 3 กันยายน 2563)

2. ความรู้สึกของนักศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน

“รู้สึกที่เราต้องมีการฝึกฝนและฝึกฝนเสาะหาการเรียนรู้ตลอดเวลา ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจาก Evidence based หลายๆ ฉบับค่ะ” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 1 ให้ข้อมูลวันที่ 3 กันยายน 2563)

“ที่ผ่านมาเวลาให้การพยาบาลผู้ป่วยต่างๆไป เราจะพูดมากกว่าฟัง แต่หลังจากที่เรียนกับอาจารย์วันนั้นแล้ว พอเข้าชุมชนไปพบผู้สูงอายุเราจะเน้นการฟัง รับฟังผู้สูงอายุ เมื่อฟังเสร็จจะเก็บข้อมูลมาบันทึกลงกระดาษ เป็นการเรียนรู้จากผู้สูงอายุจริง ได้ใช้แบบประเมินผู้สูงอายุจากกรณีศึกษาจริง รู้สึกว่าเรามีพัฒนาการขึ้นมาอีกขั้นครับ” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 2, 4 ให้ข้อมูลวันที่ 3 กันยายน 2563)

“สำหรับหนูนะคะ หนูรู้สึกว่าความรู้ด้านการดูแลผู้สูงอายุเกี่ยวกับเรื่องโรค การดำเนินชีวิตและการดูแลสุขภาพ เมื่อได้นำไปปฏิบัติจริงจะเข้าใจทฤษฎีมากขึ้น เช่น ความรู้ด้านการดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวมที่เราไม่เข้าใจ แต่พอเราได้ปฏิบัติจริงเราก็เข้าใจมากขึ้น” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 5, 6 ให้ข้อมูลวันที่ 3 กันยายน 2563)

“หนูคิดว่าการเรียนรู้การสอนแบบนี้ช่วยให้หนูเข้าใจการสร้างสัมพันธภาพ การดูแลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม จิตวิญญาณ ได้ฝึกปฏิบัติโดยอิงจากทฤษฎีและการประยุกต์ใช้กับกรณีศึกษา อาจไม่ครอบคลุมทั้งหมดแต่ได้ปัญหาส่วนใหญ่ที่เราต้องทราบ ยิ่งจะทำให้เราเข้าใจในเนื้อหาและหลักการพยาบาลผู้สูงอายุมากขึ้น” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 8 ให้ข้อมูลวันที่ 3 กันยายน 2563)

3. ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน

“พวกหนูคิดว่าควรมีการจัดรูปแบบการเรียนรู้เพื่อให้นักศึกษาได้เตรียมตัว เตรียมใจ และเตรียมความรู้ได้ตรงกับสภาพผู้ป่วยและสถานการณ์ของชุมชน ก่อนการฝึกปฏิบัติในชุมชนทุกครั้งแบบนี้จะดีมากค่ะ” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 1, 3, 7, 8 ให้ข้อมูลวันที่ 3 กันยายน 2563)

“อยากให้ปรับปรุงการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ลงมือทำจริงและมีเวลาในแต่ละกรณีศึกษามากขึ้น เน้นลงฝึกประสบการณ์จริง” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 4 ให้ข้อมูลวันที่ 3 กันยายน 2563)

“สำหรับพวกหนูนะคะ หนูอยากให้อาจารย์สอนเทคนิคการพูดกับกรณีศึกษาค่ะ คือความรู้ที่อาจารย์สอนมันดีมาก แต่หนูอยากรู้เทคนิคที่เราจะเอาความรู้เหล่านี้ไปบอกกับกรณีศึกษาอย่างไรให้เขาเข้าใจเหมือนเรา อยากให้อาจารย์สอนเทคนิคตรงนี้ค่ะ” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 5, 6 ให้ข้อมูลวันที่ 3 กันยายน 2563)

4. ความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชนของนักศึกษา

“พอใจค่ะ หลังจากอาจารย์สอนและบอกให้เราใช้วิธีการดูแลโดยยึดหลักการเข้าใจดูแลเหมือนญาติผู้ใหญ่ มันทำให้เรารู้สึกแบบนั้นจริงๆ รู้สึกว่าเข้าใจผู้สูงอายุมากขึ้น มันใจมากที่จะรับฟัง และให้การพยาบาลผู้สูงอายุด้วยความนุ่มนวล” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 1, 3, 8 ให้ข้อมูลวันที่ 3 กันยายน 2563)

“พอใจครับ รู้สึกว่าตนเองทำได้หลายอย่างมากขึ้นครับ เข้าใจในธรรมชาติของผู้สูงอายุ และรู้สึกว่าตัวผมเองเข้าใจความรู้สึกของผู้สูงอายุมากขึ้นครับ” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 2 ให้ข้อมูลวันที่ 3 กันยายน 2563)

“สำหรับหนูนะคะ หนูรู้สึกพอใจที่หนูได้ให้การพยาบาลด้วยความเป็นมนุษย์ ดูแลให้การพยาบาลแก้ปัญหาที่คนไข้เป็น โดยคำนึงถึงความเป็นมนุษย์ มีเจตคติการดูแลผู้สูงอายุดีขึ้น เข้าใจจริยธรรมในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 5, 6 ให้ข้อมูลวันที่ 3 กันยายน 2563)

“รู้สึกพอใจครับ ได้เรียนรู้ด้วยตนเองในกาฝึกพูดคุยเพื่อให้เกิดความไว้วางใจ ฝึกให้กำลังใจ ผู้สูงอายุให้การต้อนรับเป็นอย่างดีในการออกเยี่ยมบ้านในแต่ละครั้ง ได้ปฏิบัติการพยาบาลต่อผู้สูงอายุที่หลากหลาย นี่เราเรียนรู้ด้วยตัวเองเลยนะนี่” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 4 ให้ข้อมูลวันที่ 3 กันยายน 2563)

5. ความคิดเห็นต่อความต้องการในการจัดให้มีการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชนอีกในนักศึกษารุ่นต่อไป

“พวกหนูคิดว่าควรมีนะคะ การทำสมุดจดบันทึกส่วนตัวเพื่อใช้บันทึกข้อมูลไม่ใช่เรื่องยาก ทุกคนทำได้ถ้าไม่ขี้เกียจ เราต้องมีวินัยต่อตัวเองและผู้รับบริการ การเรียนรู้ด้วยตนเองทำให้เราต้องกระตือรือร้นดีค่ะ” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 1, 3, 7 ให้ข้อมูลวันที่ 3 กันยายน 2563)

“การเรียนรู้ด้วยตนเองทำได้ง่ายครับ ผมว่าควรมีการจัดการเรียนการสอนแบบนี้ในหลายวิชา ไม่เฉพาะวิชานี้ การเรียนรู้ด้วยตนเองจะเกิดประโยชน์กับตัวผู้เรียนเอง ทำให้เป็นคนรอบรู้มากขึ้น ใส่ใจในเรื่องต่างๆที่ควรใส่ใจ ไม่มองข้ามประเด็นสำคัญไป” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 2, 4 ให้ข้อมูลวันที่ 3 กันยายน 2563)

“ควรมีค่ะ การเรียนรู้ด้วยตนเองทำให้เรามองรอบด้าน ความรู้ไม่ได้อยู่ในเฉพาะห้องสมุด อาจารย์ช่วยวาง concept ก่อนการลงเยี่ยม ทำให้นักศึกษาเข้าใจและสามารถเรียนรู้ได้ถูกทางค่ะ” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 5, 6 ให้ข้อมูลวันที่ 3 กันยายน 2563)

“อยากให้มีครับอาจารย์ อยากให้มีการเรียนรู้ที่หลากหลายขึ้น การให้การพยาบาลโดยยึดความต้องการของผู้ป่วยเป็นหลักและการสร้างเสริมพลังอำนาจในการดูแลสุขภาพ จะช่วยให้เราดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 4 ให้ข้อมูลวันที่ 3 กันยายน 2563)

“หนูคิดว่าควรมีค่ะ การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นการศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมและหมั่นทบทวนเนื้อหาเพื่อเพิ่มความสามารถและความมั่นใจให้กับตนเอง เรียนรู้จากห้องสมุดส่วนตัวที่เราสร้างขึ้น และจดบันทึกในแบบของตนเอง อ่านหนังสือมาก่อนแล้วมาถามเพื่อนหรืออาจารย์ จะช่วยให้เราเข้าใจมากขึ้นในทุกเรื่องค่ะ” (นักศึกษาพยาบาลคนที่ 3, 5 ให้ข้อมูลวันที่ 3 กันยายน 2563)

สอดคล้องกับ ประไพพิศ สิงหเสน และคณะ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุสำหรับนักศึกษาพยาบาล ผลการวิจัยพบว่า ในด้านประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ พบว่า (1) ค่าเฉลี่ยทัศนคติต่อผู้สูงอายุของนักศึกษาในชั้นปีที่ 4 เพิ่มขึ้นจากชั้นปีที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.012 (2) นักศึกษามีค่าเฉลี่ยสมรรถนะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามระดับชั้นปี โดยชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยสมรรถนะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยสมรรถนะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) (3) นักศึกษาพยาบาลมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนรู้ว่าสามารถเสริมสร้างสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุในทุกด้าน และ (4) ผู้สอนมีความคิดเห็นว่ารูปแบบการเรียนรู้มีความเป็นไปได้และเหมาะสมต่อการนำไปใช้ ผู้เชี่ยวชาญให้

การรับรองรูปแบบการเรียนรู้ที่มีความถูกต้อง เหมาะสมและเป็นประโยชน์ จึงควรขยายผลการนำรูปแบบการเรียนรู้ดังกล่าวไปใช้เพื่อพัฒนานักศึกษาพยาบาลอย่างต่อเนื่อง และขยายผลไปสู่สถาบันการศึกษาพยาบาลอื่นต่อไป และสอดคล้องกับ จันทรภัทร์ เครือแก้ว และคณะ (2562) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการทบทวนความรู้ก่อนสอบขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ต่อการสอบผ่านในรายวิชาการผดุงครรภ์ของนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษามีค่าคะแนนเฉลี่ยหลังทบทวนความรู้สูงกว่าค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนทบทวนความรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และกลุ่มตัวอย่างสอบผ่านเพื่อขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพฯ รายวิชาการผดุงครรภ์ หลังทบทวนความรู้ร้อยละ 100 และผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า โปรแกรมการทบทวนความรู้เพื่อการสอบขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพฯ รายวิชาการผดุงครรภ์ สามารถให้แนวทางแก่อาจารย์พยาบาล และสถาบันการศึกษาทางการพยาบาลในการนำไปใช้สำหรับการจัดทบทวนความรู้ในรายวิชาการผดุงครรภ์ และรายวิชาที่ใช้ในการสอบเพื่อขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพฯ และสอดคล้องกับ วิวรรณมา คล้ายคลึง และคณะ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล : กรณีศึกษารายวิชาการพยาบาลผดุงครรภ์ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษารู้สึกว่ากิจกรรมกิจกรรมการสอนในครั้งนี้มีประโยชน์และสามารถนำไปใช้ได้จริง ด้านประโยชน์และสามารถนำไปใช้ได้จริงเมื่อนักศึกษาได้ไปปฏิบัติกิจกรรมการดูแลในระยะคลอดกับผู้คลอดในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.21, SD=0.43) ด้านการจัดการทักษะในห้องฝึกปฏิบัติการในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.31, SD=0.45) ด้านอุปกรณ์ที่ใช้ห้องฝึกปฏิบัติการในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.17, SD=0.58) ด้านการทบทวนความรู้ภายหลังการฝึกทักษะในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.04, SD=0.66) ด้านการรับรู้ประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อตัวนักศึกษาในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ =4.34, SD=0.50) และสอดคล้องกับ จิราพร วร วงศ์ และคณะ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ของนักศึกษาพยาบาล ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนรู้ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบคือ แนวคิดและหลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ กระบวนการของรูปแบบ และการประเมินผลรูปแบบ ผลของการใช้รูปแบบการเรียนรู้พบว่านักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยอัตลักษณ์บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนักศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้ระดับมากที่สุด ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า นักศึกษาสะท้อนผลการปรับเปลี่ยนกระบวนการทางความคิดและมุมมองต่อตนเอง อาจารย์และชุมชนสะท้อนผลการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงตนเองและชุมชน ข้อเสนอแนะคือควรนำรูปแบบนี้ไปต่อยอดในการพัฒนาอัตลักษณ์นักศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดหลักสูตรและขยายผลการใช้รูปแบบในเครือข่ายสถาบันการศึกษาพยาบาลอื่น

ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในด้านการจัดการเรียนการสอนในการให้การพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชน ตลอดจนการนำไปดำเนินการวิจัยในอนาคต ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ดังนี้

1. การนำผลการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผน และดำเนินการในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ให้กับนักศึกษาของสถาบันการศึกษาได้ในรายวิชาที่เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ และสามารถนำไปใช้ในการวางแผนดำเนินการในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ให้กับนักศึกษาได้ในทุกรายวิชา

2. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ สามารถนำรูปแบบวิธีการวิจัยการศึกษาการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในการพยาบาลผู้สูงอายุในชุมชนของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ซึ่งเป็นวิธีการใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการใช้กระบวนการสนทนากลุ่มในการศึกษาการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตไปใช้ในรายวิชาอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการพยาบาล เพื่อเป็นเครื่องมือกลางที่ใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตของสถาบันในทุกชั้นปีในปีการศึกษาถัดไป

3. การทำวิจัยในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) ที่มีการเก็บข้อมูลผสมรูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental) แบบกลุ่มเดียววัดและประเมิน 2 ครั้ง (One group pretest-posttest design) ในกลุ่มนักศึกษาของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์ สามารถนำรูปแบบการวิจัยนี้ไปใช้ทำการวิจัยได้ในหลายๆวิชา เนื่องผลการวิจัยจะสามารถนำไปใช้ได้จริงในการปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษา ตลอดจนใช้ได้จริงกับการนิเทศทางการพยาบาลของอาจารย์ผู้สอน

เอกสารอ้างอิง

กนกพร นทีสมบัติ, รัชณี นามจันทร์, พรศรวิ พันธ์, อีสริย์ เหลืองวัลย์. (2558). การสอนภาคปฏิบัติของพยาบาลพี่เลี้ยงและแนวทางการพัฒนาระบบพยาบาลพี่เลี้ยง คณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. *วารสาร มฉก. วิชาการ*. 19 (37), 71-88.

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2558). *คู่มือ “ความสุข 5 มิติสำหรับผู้สูงอายุ” (ฉบับปรับปรุง)*. พิมพ์ครั้งที่ 6. นนทบุรี : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

จันทร์ภักดิ์ เครือแก้ว, สุรีย์พร กฤษเจริญ, กัญจน พลอินทร์, วรางคณา ชัชเวช, ปรีญา แก้วพิมล. (2561). รูปแบบการจัดการเรียนการสอนรายวิชาผดุงครรภ์สำหรับนักศึกษาพยาบาลเพื่อเตรียมสอบขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*. 10 (1), 13-26.

จันทร์ภักดิ์ เครือแก้ว, สุรีย์พร กฤษเจริญ, จตุพร ช่างพลาย. (2562). ผลของการทบทวนความรู้ก่อนสอบขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ต่อการสอบผ่านในรายวิชาการผดุงครรภ์ของนักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. *วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์*. 39 (2), 1-12.

จิราพร วรวงศ์, เนตรนภา กาบมณี, พรพรรณ มนัสจกุล, ธวัชชัย เชื้อนาค. (2562). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์บริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ของนักศึกษาพยาบาล. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*. 28 (ฉบับพิเศษ พฤษภาคม – มิถุนายน 2562), 53-64.

นภัทร บุญเทียม, กมลชนก จันดีสาร, ไพรัช บุญจรัส, ศิริวิทย์ หล่มโตประเสริฐ. (2562). การพัฒนาภาวะผู้นำทางสุขภาพของนักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์. *วารสารวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สรรพสิทธิประสงค์*. 3 (1), 13-32.

ประไพพิศ สิงห์เสม, กิตติพร เนาว่าสุวรรณ, ศักรินทร์ สุวรรณเวหา (2562). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะด้านการพยาบาลผู้สูงอายุ สำหรับนักศึกษาพยาบาล. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*. 28 (ฉบับพิเศษ พฤษภาคม – มิถุนายน 2562), 65-78.

- วิจารณ์ คล้ายคลึง, วารุณี เฟโร, ภัทรพร อรัณยภาค, อัมพร คงจิระ. (2562). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล: กรณีศึกษารายวิชาการพยาบาลผดุงครรภ์. *วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม*. 20 (39), 45-59.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2561) *สายสุดา ชั้นชเวช : การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed learning)*. สืบค้นจาก <http://www.ops.moe.go.th/ops2017/สาระน่ารู้/1854-ทักษะแสวงหาความรู้ด้วยตัวเอง.สืบค้นวันที่ 24 มิถุนายน 2563>.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2552). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Ash SL, Clayton PH. (2009). Generating, deepening and documenting learning: the power of critical reflection in applied learning. *Journal of Applied Learning in Health Education*. 1 (1), 25-48.
- Bloom, B. S. (1976). *Human characteristics and school learning*. New York: McGrawHill.
- Langford. (1968). *The meaning of teaching*. Retrieved from <http://www.itie.org/eqi/modules.php>. Retrieved June 24, 2020.
- Tuckman, B.W. (1999). *Conducting Educational Research. (5th ed)*. Sthed U.S..A.:Hercourt Brace & Company.
- Tyler, R. W. (1949). *Basic principles of curriculum and instruction*. Chicago : The University of Chicago.
- World Health Organization. (2008). *The World Health Report*. Retrieved from <http://www.who.int/whr/2008/en/>. Retrieved 4 April 2020.